

LUDWIG WITTGENSTEIN

Felsefi Soruşturmalar

27 sayfalık gorselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler
Ana fikirler · Eleřtiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Sözcüklerin gizli özünü aramak yerine günlük kullanımına bakmayı; dil oyunları, aile benzerliği, kural izleme, özel dil ve zihin kavramları üzerinden felsefi düşümleri çözmeyi öğreten sıra dışı rehber.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Felsefi Soruşturmalar baştan sona tek kanıt kuran ders kitabı değildir. Kısa paragraflar, sorular, hayali konuşmalar ve örneklerle okurun düşünme alışkanlığını değiştirir. Wittgenstein teori kurmaktan çok dilin bizi büyülediği yerleri gösterir. Felsefenin bazen yeni bilgiyle değil kullandığımız kelimenin yollarını görerek çözülür. Rehber her ünlü sözü bağlamında tutacak; 'anlam kullanımdır' ifadesini her kelime için katı tanım yapmayacak.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	İç süreç dış ölçü ister
02	Augustinus'un dil resmi	13	Okuma makinesi yanılsaması
03	İnşaatçıların küçük dili	14	Felsefi sinek şişeden nasıl çıkar?
04	Anlam kullanımda yaşar	15	Dil tatile çıktığında
05	Aile benzerliği	16	Açıklama bir yerde biter
06	Yaşam biçimi	17	Tractatus'tan dönüş
07	Kural yolu tek başına çizmez	18	Kullanım her şeyi haklı çıkarır mı?
08	Bir kez doğru yapmak yetmez	19	Topluluk bireyi ezer mi?
09	Özel dil mümkün mü?	20	Gündelik kavram soruşturması
10	Kutudaki böcek	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Acımı nereden biliyorum?		

YENİ BÖLÜM

BİRİNCİ KISIM · DİLİN ÇEŐİTLİ İŐLERİ

BU BÖLÜMÜN DURAKLARI

- Augustinus'un dil resmi
- İnşaatçıların küçük dili
- Anlam kullanımda yaşar
- Aile benzerliği

Bu ara sayfa metni uzatmak için değil, zihinde yön duygusu kurmak için var. Sağdaki gravürü bölümün hafıza kapısı olarak kullanın; soldaki başlıklar ilerledikçe aynı ana sorunun farklı yüzlerini gösterecek.

Augustinus'un dil resmi

Her sözcüğü nesne etiketi sayan dil resmi alışveriş listesinde çalışır, fakat dilin bütün işlerini açıklayamaz.

Kitap, çocuğun yetişkinlerin nesne gösterip ad söylemesiyle dil öğrendiği resimle açılır. Bu resimde her sözcük bir nesnenin adı, cümle adlar dizisidir.

Market listesinde 'elma, ekmek, süt' için model iyi çalışır. Ama 've', 'belki', 'acı', 'oyun' veya 'yarın' hangi nesnenin adıdır?

Wittgenstein modelin yanlış değil dar olduğunu gösterir. Bir dil işlevini bütün dil sanınca sahte sorunlar doğar.

Felsefi terapi ilk adımda şunu sorar: Elinizdeki resim hangi örnekleri görünmez kılıyor?

İnşaatçıların küçük dili

İnşaat alanında 'blok' sözü etiket değil ortak iş içinde taşı getiren bir hamledir.

Bir işçi 'blok', 'sütun', 'döşeme' diye bağırır, diğeri doğru taşı getirir. Sözcük burada nesne adı kadar emirdir; anlam ortak işteki görevinden doğar.

Mutfakta 'tuz!' demek sözlük cümlesi değil uzat, getir veya eksik anlamına gelebilir. Bağlam kelimeye eylem verir.

Wittgenstein böyle küçük dil oyunları kurarak karmaşık dilin farklı kullanım parçalarını görünür kılar.

Dil yalnız dünyayı betimlemez; sorar, şaka yapar, söz verir, dua eder, ölçer ve teselli eder.

Anlam kullanımında yaşar

Sözcükler aynı biçimde duran etiketler değil, farklı dil işlerinde kullanılan aletler gibi anlam kazanır.

Bir kelimenin anlamını yalnız kafadaki görüntü veya sözlük açıklamasıyla değil, dilde nasıl kullanıldığıyla ararız. Para da kağıdından çok alışverişteki rolüyle paradır.

'Oyun' kelimesini çocuk oyunu, futbol ve kart oyununda kullanırız. Hepsinde ortak tek öz bulamasak da kullanım yollarını biliriz.

Kullanım keyfi değildir. Topluluk, bağlam ve öğrenilmiş kurallar hangi hamlenin yerinde olduğunu belirler.

Sözcük alet çantasındaki alet gibidir; biçiminden önce hangi işte nasıl tutulduğuna bakın.

Aile benzerliği

Tek ortak yüz özelliği olmadan örtüşen göz, gülüş ve yürüyüş benzerlikleri aileyi birbirine bağlar.

Oyunların hepsinde eğlence, rekabet veya kural ortak değildir. Bazıları yalnız, bazıları kazanan olmadan oynanır. Yine de birbirine çapraz benzerliklerle bağlıdır.

Aile fotoğrafında herkesin aynı burnu yoktur; birinde göz, diğerinde gülüş, başkasında yürüyüş benzer. Tek özellik değil örtüşen ağ aileyi tanıtır.

Bir kavramın sınırı bulanık diye işe yaramaz olmaz. 'Şehir' nerede biter sorusu zor olsa da şehir kelimesini kullanırız.

Felsefe her kavram için gizli ortak öz istemeyi bıraktığında gerçek kullanım çeşitliliğini görür.

YENİ BÖLÜM

İKİNCİ KISIM · KURAL VE TOPLULUK

BU BÖLÜMÜN DURAKLARI

- Yaşam biçimi
- Kural yolu tek başına çizmez
- Bir kez doğru yapmak yetmez
- Özel dil mümkün mü?

Bu ara sayfa metni uzatmak için değil, zihinde yön duygusu kurmak için var. Sağdaki gravürü bölümün hafıza kapısı olarak kullanın; soldaki başlıklar ilerledikçe aynı ana sorunun farklı yüzlerini gösterecek.

Yaşam biçimi

Sözün anlamı yalnız sözlükte değil hastalık, ziyaret ve bakım gibi paylaşılan yaşam pratiklerinde yerleşir.

Dil oyunu havada duran kod değildir; insanların çalışma, kutlama, bakım, eğitim ve çatışma pratiklerine gömülüdür. Wittgenstein buna yaşam biçimi der.

'Geçmiş olsun' cümlesinin anlamı yalnız sözcüklerde değil hastalık, ziyaret ve nezaket kurumundadır.

Tamamen yabancı yaşam biçiminde aynı işareti çevirsek bile neyin şaka, emir veya ayıp olduğunu kaçırabiliriz.

Anlamak sözlüğe ek olarak ortak dünyada nasıl hareket edildiğini öğrenmektir.

Kural yolu tek başına çizmez

Geçmiş sayı dizisi tek başına gelecekteki hamleyi zorunlu kılmaz; kural ortak uygulamada yön kazanır.

Bir sayı dizisini '2, 4, 6, 8' diye sürdürün. Kuralı artı iki sayarsınız, fakat geçmiş örneklerle uyumlu başka karmaşık kurallar da uydurulabilir.

Yazılı tarif 'kısıp ateş' der; yeni aşçı ocağın ve yemeğın içinde bunun ne olduğunu uygulamayla öğrenir.

Her kuralı açıklamak için yeni kural istersek sonsuz gerileme çıkar. Bir yerde topluluğun yerleşmiş uygulaması açıklamayı durdurur.

Kural izlemek özel yorum seçmek değil, eğitimle edinilmiş ortak pratiğe katılmaktır.

Bir kez doğru yapmak yetmez

Tek isabet kural bilgisi değildir; doğru kullanım tekrar, eğitim ve düzeltilebilir ölçü gerektirir.

Tek davranışın kurala uygun olması tesadüf olabilir. Kural izlemek tekrar edilebilir ölçü ve doğru-yanlış ayrımı gerektirir.

Bir okçu bir kez hedefi gözleri kapalı vurabilir; bu nişan alma tekniğini bildiğini göstermez.

Kişinin 'ben böyle yorumladım' demesi her kullanımı doğru yapmaz. Dil oyununun toplumsal kontrolü vardır.

Wittgenstein anlamı tamamen özel zihinden çıkarıp kamusal öğrenme ve düzeltme alanına yerleştirir.

Özel dil mümkün mü?

Yalnız sahibinin eriştiği işaret doğru kullanımı yine kendisiyle ölçerse, doğruluk ile doğru sanma ayrımı kaybolur.

Yalnız benim erişebildiğim iç duyuma her geldiğinde 'S' yazdığımı düşünün. Doğru kullandığımı kontrol edecek bağımsız ölçü yoksa doğru görünmesi ile doğru olması ayrılmaz.

Her gün kendi terazinizin doğru olduğunu yine aynı teraziyle sınamak gibi, özel işaret kendi ölçüsünü kuramaz.

Bu, acının gerçek olmadığı veya başkasının acımı benim kadar bildiği anlamına gelmez. Acı dilinin kullanımını yüz, davranış, yardım ve öğrenme içinde ediniriz.

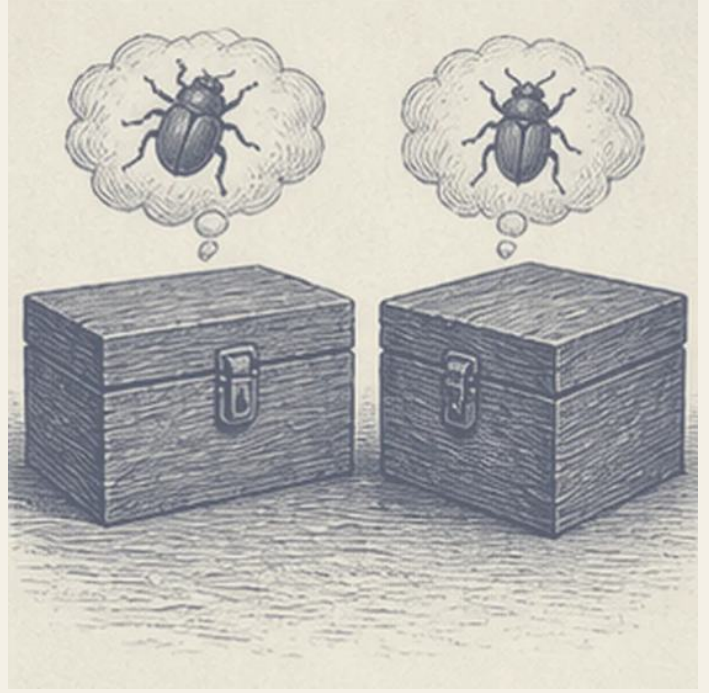
İç deneyim özeldir; onu anlamlı dilde ifade etmenin ölçüsü kamusal yaşamdan gelir.

YENİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KISIM · ZİHİN KAVRAMLARI

BU BÖLÜMÜN DURAKLARI

- Kutudaki böcek
- Acımı nereden biliyorum?
- İç süreç dış ölçü ister
- Okuma makinesi yanılsaması

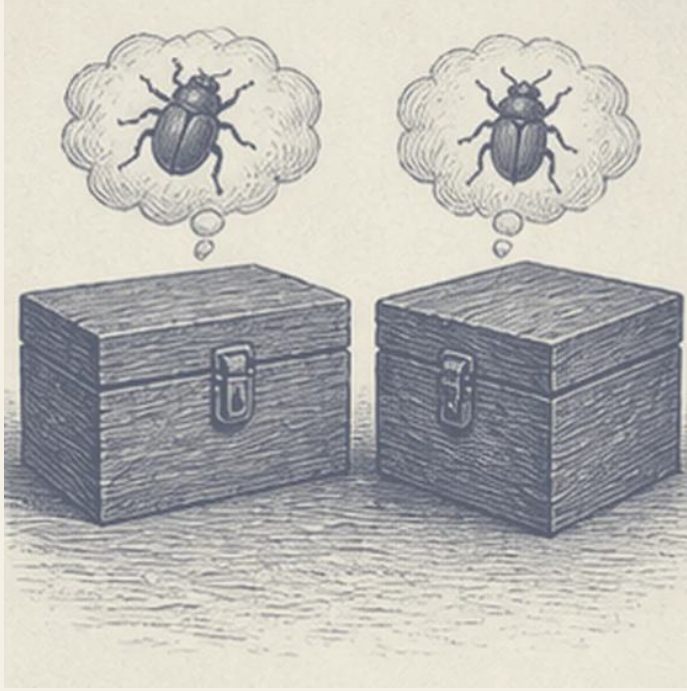

Bu ara sayfa metni uzatmak için değil, zihinde yön duygusu kurmak için var. Sağdaki gravürü bölümün hafıza kapısı olarak kullanın; soldaki başlıklar ilerledikçe aynı ana sorunun farklı yüzlerini gösterecek.

ÜÇÜNCÜ KISIM · ZİHİN KAVRAMLARI

10. DURAK

Kutudaki böcek

Kutudaki gizli böcek ne olursa olsun kelimenin ortak anlamı konuşmadaki kamusal işlevinden doğar.

Herkesin kutusunda yalnız kendisinin gördüğü bir şey var ve herkes ona böcek diyor olsun. Kutuların içi farklı, hatta boş olabilir; kelimenin kamusal kullanımı bundan etkilenmez.

'Böcek' sözcüğünün işlevi gizli nesnenin resmiyle değil konuşmadaki yeriyle belirlenir. Gizli şey açıklama çarkında boşa döner.

Benzetme bilincin önemsiz olduğunu söylemez. İç nesneyi dil anlamının tek temeli yapmanın sorununu gösterir.

Zihni açıklarken kafanın içindeki hayali nesneleri çoğaltmak yerine kavramların kullanımına bakarız.

ÜÇÜNCÜ KISIM · ZİHİN KAVRAMLARI

11. DURAK

Acımı nereden biliyorum?

Kendi acım kanıtlarla keşfettiğim nesne değil yaşadığım durumdur; başkasının acısı ortak ifadelerden anlaşılır.

Kendi acımı gözlemleyip kanıt toplayarak bilmem; acı içindeyimdir. Başkasının acısını ise davranış, söz ve durumdan anlarım.

Doktor 'acı çektiğinden emin misin?' diye kanıt istemez, yerini ve şiddetini sorar. Birinci kişi cümlesi rapordan çok ifadedir.

Bu dilbilgisi farkını unutunca kendi zihnimize dış nesne gibi bakıp sonsuz kesinlik ararız.

Wittgenstein felsefi düğümü psikolojik deneyle değil, 'bilmek' kelimesinin farklı işlevleriyle çözer.

ÜÇÜNCÜ KISIM · ZİHİN KAVRAMLARI

12. DURAK

İç süreç dış ölçü ister

Anlama içte parlayan özel nesne değil, yeni durumda ne yapabildiğimizle ölçülen canlı bir beceridir.

Anlamak, niyet etmek veya hatırlamak içsel olay olabilir, fakat bu kavramları hangi durumda kullandığımız dış ölçülere bağlıdır.

Öğrenci 'anladım' der ve yeni problemi çözer. Çözüm, gizli anlama parıltısının değil becerinin ölçüsüdür.

İç süreç yok demek davranışçılık olurdu. Wittgenstein iç olanın kavramdaki rolünü yanlış kurmamamızı ister.

Zihni görünmez makine gibi tasarlamak yerine insanın bütün davranış ve yaşam bağlamını görürüz.

Okuma makinesi yanılsaması

Akıcı okuma, heceleme ve nota takibi tek gizli dişlinin değil örtüşen beceriler ailesinin üyeleridir.

Bir kişi metni akıcı okur, diğeri harfleri tek tek söyler. Okumanın başladığı tek iç anı veya zihinsel dişliyi bulmak isteriz.

Oysa okuma farklı bağlamlarda eğitim, hız, hata düzeltme ve anlamayla kurulan yetiler ailesidir. Gizli tek süreç aramak kavramı daraltır.

Piyanistin notayı takip etmesi ile çocuğun hecelemesi aynı ailede farklı örneklerdir.

Wittgenstein mekanizma sorusunu yasaklamaz; nöroloji süreçleri inceler. Felsefenin yaptığı, 'okuma' kelimesinin tek mekanizma adı olmadığını göstermektir.

YENİ BÖLÜM

DÖRDÜNCÜ KISIM · FELSEFİ TERAPİ

BU BÖLÜMÜN DURAKLARI

- Felsefi sinek şişeden nasıl çıkar?
- Dil tatile çıktığında
- Açıklama bir yerde biter
- Tractatus'tan dönüş

Bu ara sayfa metni uzatmak için değil, zihinde yön duygusu kurmak için var. Sağdaki gravürü bölümün hafıza kapısı olarak kullanın; soldaki başlıklar ilerledikçe aynı ana sorunun farklı yüzlerini gösterecek.

Felsefi sinek şişeden nasıl çıkar?

Sinek görünmez cama aynı yerden çarpar; dil resmi fark edilince felsefi çıkış yolu açılabilir.

Wittgenstein felsefenin amacını sineğe şişeden çıkış yolunu göstermek diye anlatır. Sinek camı görmez, aynı yere çarpar; sorun dış dünyada değil hareket resmindedir.

Zihin 'içeride nesne', zaman 'akan madde', anlam 'kelimenin taşıdığı paket' diye düşünülünce belirli sorular kaçınılmaz görünür.

Kavramın farklı kullanımını göstermek camın kenarını görünür yapar. Yeni teori değil, eski büyüün çözülmesi gelir.

Felsefi huzur bütün merakı bitirmek değil sahte zorunluluğu ortadan kaldırmaktır.

Dil tatile çıktığında

Kelime günlük işinden tatile çıkınca boşlukta dönmeye başlar; onu kullanım evine geri getirmek düğümü çözer.

Felsefi sorunlar kelimeler günlük işinden koparıldığında doğar der Wittgenstein. 'Zaman nedir?' sorusu zaman kelimesini ölçme, bekleme ve hatırlama kullanımlarından ayırabilir.

Çekici vitrinde döndürüp 'çekicin özü nedir?' diye sormak yerine çivide, sökmede ve düzeltmede nasıl kullanıldığına bakın.

Gündelik dil her zaman kusursuz değildir, fakat kavramın evini gösterir. Filozof kelimeyi boş arazide çalıştırmaya zorlamamalıdır.

Soruyu yok etmek yerine onu gerçek kullanım örnekleriyle yeniden kurarız.

Açıklama bir yerde biter

Gerekçe zinciri sonunda insanların birlikte yaptığı ve öğrettiği uygulamanın kayasına dayanır.

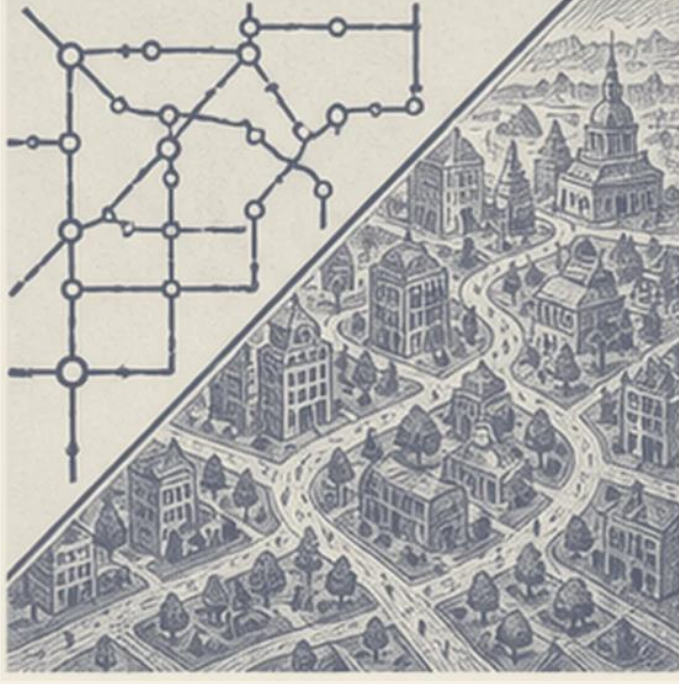
Her gerekçenin arkasına yeni gerekçe istersek sonsuza gideriz. Bir yerde 'yaptığımız şey bu' diyen yerleşmiş uygulamaya ulaşırız.

Satrançta filin çapraz gitmesini neden diye sorup tarihini açıklayabilirsiniz; oyunun içinde son cevap kuralın nasıl öğretildiği ve uygulandığıdır.

Bu kör itaat değildir. Uygulamalar eleştirilebilir; eleştiri de başka ölçü ve yaşam amaçları içinde yapılır.

Wittgenstein zeminsiz kesinlik arzusunu sınırlar. Dil havada değil insan eyleminin kayasında durur.

Tractatus'tan dönüş

Tek mantık rayı yerini farklı işlere giden sokak ve patikalardan oluşan yaşayan dil şehrine bırakır.

Genç Wittgenstein dili dünyanın mantıksal resmini kuran daha tek biçimli yapı olarak görmüştü. Soruşturmalar bu idealin günlük dil çeşitliliğini kaçırdığını gösterir.

Tek raylı tren modeli yerine yollar, patikalar, meydanlar ve oyun alanları olan şehir gelir.

Bu tamamen geçmişi reddetmek değildir; dil ile dünya ilişkisi ilgisi sürer. Fakat tek öz yerine çoğul kullanım öne çıkar.

Filozofun kendi eski kitabını eleştirmesi düşünsel cesaretin kitabın biçimine dönüşmesidir.

YENİ BÖLÜM

SON DURAKLAR

BU BÖLÜMÜN DURAKLARI

- Kullanım her şeyi haklı çıkarır mı?
- Topluluk bireyi ezer mi?
- Gündelik kavram soruşturması
- Bir cümlede kitabın özü

Bu ara sayfa metni uzatmak için değil, zihinde yön duygusu kurmak için var. Sağdaki gravürü bölümün hafıza kapısı olarak kullanın; soldaki başlıklar ilerledikçe aynı ana sorunun farklı yüzlerini gösterecek.

SON DURAKLAR

18. DURAK

Kullanım her şeyi haklı çıkarır mı?

Bir kelimenin toplumda kullanılması o kullanımın ahlaken doğru olduğunu göstermez. Ayrımcı söz de yerleşmiş olabilir; anlam açıklaması eleştirinin yerine geçmez.

Wittgenstein dilin nasıl işlediğini betimler. Hangi yaşam biçimini seçmemiz gerektiği için ek ahlaki ve siyasi gerekçeler gerekir.

Ayrıca yeni bilimsel kavramlar günlük dilden uzaklaşabilir. Kullanım yaklaşımı onları dışlamaz; laboratuvar da kendi eğitilmiş dil oyununu kurar.

19. DURAK

Topluluk bireyi ezer mi?

Anlamanın kamusal ölçüye dayanması bireyin hiç yenilik yapamayacağı anlamına gelmez. Yeni kullanım anlaşılır bağlar kurarsa toplulukta yerleşebilir.

Şair kelimeyi beklenmedik yerde kullanır, fakat etki eski yolları tamamen unutmadığı için duyulur.

Özel deneyim korunur; yalnız anlamı tek kişinin denetimsiz işaretine bağlamak reddedilir.

SON DURAKLAR**20. DURAK****Gündelik kavram soruşturması**

Sizi kilitleyen bir kelime seçin: başarı, gerçek, zeka veya özgürlük. Tek tanım aramak yerine beş farklı cümlede nasıl kullanıldığını yazın.

Hangi örnekler aile benzerliği taşıyor, hangi kullanım başka dil oyununa ait? Sorunuz kelimenin tek öz taşınamaması yüzünden mi büyüyor?

Bu alıştırma cevap vermezse bile camın nerede olduğunu gösterir.

21. DURAK**Bir cümlede kitabın özü**

Felsefi düşümlerin çoğu sözcükleri günlük yaşam oyunlarından koparıp tek gizli öz aradığımızda doğar; kullanım çeşitliliğini görmek düşünceyi yeniden hareket ettirir.

Akılda kalacak görüntü alet çantasıdır: Bütün kelimeler aynı çekiç değildir ve hangi işi yaptıklarına bakmadan biçimlerinden anlam çıkaramayız.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

- [1] Wiley - Philosophical Investigations resmi sayfası
[2] Stanford Encyclopedia of Philosophy - Wittgenstein
[3] Internet Encyclopedia of Philosophy - Wittgenstein
[4] Routledge - Guidebook to Philosophical Investigations

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Akılda kalacak görüntü alet çantasıdır: Bütün kelimeler aynı çekiç değildir ve hangi işi yaptıklarına bakmadan biçimlerinden anlam çıkaramayız.